

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25:MJU8y

Ny strategi för levande och trygga städer

Till civilutskottet

Civilutskottet har beslutat att ge miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2024/25:96 Ny strategi för levande och trygga städer och de följdmotioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över skrivelsen och över motionerna 2024/25:3342 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 3, 2024/25:3346 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 6 och 7 samt 2024/25:3347 av Alireza Akhondi m.fl. (C) i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Utskottet anser att civilutskottet bör avstyrka motionsyrkandena och föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, C, MP).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen presenterar regeringen en ny inriktning för stadsutvecklingspolitiken. Regeringen vill stärka förutsättningarna för kommunerna att utveckla levande, trygga och robusta stadsmiljöer samt stärka möjligheterna för regioner, statliga myndigheter, näringslivet och civilsamhället att bidra till arbetet. Sverige ska vara ett föregångsland för hållbar utveckling av attraktiva städer.

Skrivelsen innehåller ett nytt nationellt mål för stadsutveckling: Sveriges städer ska utifrån sina förutsättningar utvecklas till levande, trygga och robusta livsmiljöer där människor trivs och vill vistas. Sverige ska vara ett föregångsland för hållbar utveckling av attraktiva städer. Skrivelsen innehåller även 13 fokusområden för den nationella stadsutvecklingspolitiken, däribland minskad klimatpåverkan, ökad klimatanpassning och säkrade ekosystemtjänster samt beredskap.

Regeringen anför att städer måste klara utveckling och förändring över mycket lång tid. En robust stad kan ställas om över tid i fråga om användning och funktionssätt. Vidare framhåller regeringen att förändringar i fråga om klimatet och den biologisk mångfalden ställer krav på stadsutvecklingen om den ska vara robust. Grunden för det är en väl genomtänkt grundstruktur, där infrastruktur, gatunät, kvartersindelning och grönstruktur utgör stommen. Historien visar att städer med en genomtänkt grundstruktur kan fortsätta att utvecklas och transformeras under hundratal år.

För en robust stad krävs åtgärder för klimatanpassning för att öka motståndskraften mot klimatförändringarnas effekter. Hur detta ska ske utvecklar regeringen i skrivelsen Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97). Klimatanpassningsåtgärder handlar delvis om storskaliga åtgärder men också om mindre insatser. Genomförande av fysiska åtgärder och naturbaserade, tekniska och cirkulära lösningar för effektivare resurshantering behöver påskyndas. Det kan handla om att skapa multifunktionella ytor, grönytor och dammar för lagring av vatten och temperaturreglering, att bygga erosions- eller översvämningsskydd eller att anpassa infrastruktur och byggnader. Exempel på cirkulära lösningar är återvinning och återanvändning av vatten, näringsämnen och energi ur avloppsvatten.

Grön och blå infrastruktur är enligt regeringen viktigt för att skapa robusta städer samt ge möjlighet att nyttja de ekosystemtjänster som sådana infrastrukturer kan åstadkomma. Biologisk mångfald är en förutsättning för ekosystemtjänster. Exempel på ekosystemtjänster som är centrala för en stad är skönhet, temperatur- och bullerreglering, omhändertagande av dagvatten samt luftrening, vilket åstadkoms genom stadsgrönska, träd, parker, vattendammar samt gröna stråk och tak. Att planera för att stärka ekosystemtjänster är ofta

kostnadseffektivt eftersom samma ekosystem kan bidra till flera lösningar samtidigt.

I skrivelsen anför regeringen även att Sverige behöver ha beredskap för att hantera säkerhetshot. Det gäller förberedelse att hantera såväl fredstida krissituationer som pandemier, naturkatastrofer eller ett väpnat angrepp. Det civila försvaret ska byggas utifrån de krav som ställs för höjd beredskap och ytterst krig. Att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och att skydda civilbefolkningen är delar av målet för det civila försvaret som är särskilt viktiga att inkludera i stadsutvecklingen.

Att upprätthålla en nödvändig försörjning bidrar till att nå målet för det civila försvaret. Vattenförsörjning av rätt kvalitet för dricksvatten, transporter, nödvändiga livsmedel, el, värme och kyla är exempel på system som utgör viktiga samhällsfunktioner.

För att hantera frågor som rör försörjningsberedskap vid samhällsplanering och fysisk planering behöver kommunerna och regionerna beakta flera aspekter. Några exempel är att de behöver säkerställa befintliga och potentiellt nya mark- och vattenområden för samhällsviktig verksamhet, som beredskapslager och bergum för energi och livsmedel, anläggningar för produktion av kritiska råvaror inom livsmedelssektorn samt placering av skyddsrum. Det handlar även om skydd av dricksvattentäkter och behovet av reservvattentäkter.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3342 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 3 anför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en ny strategi som i likhet med strategin i skrivelsen Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling (skr. 2017/18:230) har ett tydligt klimatperspektiv. Motionärerna framhåller bl.a. att klimatperspektivet nästan saknas helt i den nya strategin.

Enligt kommittémotion 2024/25:3346 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6 bör regeringen återkomma till riksdagen med en ny strategi för städer som innehåller mer omfattande åtgärder för biologisk mångfald. Motionärerna framhåller bl.a. att naturmark och gröna ytor i stadsmiljön är viktiga förutsättningar för ekosystemtjänster. I yrkande 7 i samma motion anför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en ny strategi för städer som innehåller mer omfattande åtgärder för klimatanpassning. Motionärerna betonar att städerna måste ta höjd för klimatförändringarnas effekter.

Alireza Akhondi m.fl. (C) anför i kommittémotion 2024/25:3347 att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med en uppdaterad strategi som bättre belyser bl.a. klimatfrågorna.

Utskottets ställningstagande

Liksom regeringen anser utskottet att Sverige ska vara ett föregångsland för hållbar utveckling och attraktiva städer. Utskottet välkomnar därför regeringens nya strategi och det mål för stadsutveckling som regeringen föreslår.

Utskottet konstaterar vidare att strategin tar upp den viktiga frågan om klimatanpassning för att öka motståndskraften mot klimatförändringarnas effekter, liksom vikten av grön och blå infrastruktur för att skapa robusta städer. Utskottet noterar även att regeringen i skrivelsen lyfter fram frågan om försörjningsberedskap och vikten av att upprätthålla en nödvändig försörjning.

Sammantaget konstaterar utskottet att den nya strategin för levande och trygga städer ger goda förutsättningar för en stadsutveckling som är robust och anpassad till klimatförändringarna med en stark beredskap. Miljö- och jordbruksutskottet ser således inget behov av att vidta några ytterligare åtgärder utöver vad som presenteras i skrivelsen, och utskottet anser därmed att civilutskottet bör avstyrka motionerna 2024/25:3342 (S) yrkande 3, 2024/25:3346 (MP) yrkandena 6 och 7 samt 2024/25:3347 (C) och föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Stockholm den 3 april 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Kjell-Arne Ottosson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Helena Storckenfeldt (M), Marlène Lund Kopparklint (M), Kajsa Fredholm (V), Stina Larsson (C), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Runar Filper (SD), Johan Löfstrand (S), Sofia Skönnbrink (S), Oskar Svärd (M) och Rebecka Le Moine (MP).

Avvikande meningar

1. Ny strategi för levande och trygga städer (S)

Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Johan Löfstrand (S) och Sofia Skönnbrink (S) anför:

Regeringen benämner sin skrivelse En ny strategi för levande städer. Vi instämmer i att det handlar om en ny strategi. Dessvärre ligger nyheten i att regeringen i grunden ändrar inriktningen av stadsutvecklingspolitiken, och det är ganska tydligt vart det hela är på väg. Den tidigare strategin, som den socialdemokratiskt ledda regeringen redovisade i skrivelse 2017/18:230, innebar att staten tog ansvar, gav stöd till kommunerna och såg till att städerna utvecklades hållbart – både socialt och klimatmässigt. I den nya strategin är detta ersatt med en politik där kommunerna i princip får klara sig själva och regeringen undviker att adressera grundproblemen.

Vi anser att stadsutveckling är en central del av klimatomställningen och att det är en fråga om rättvisa. Därför behövs starka stadsmiljöavtal, stöd för hållbar stadsplanering samt en nationell strategi som säkerställer att stadsutvecklingen bidrar till både social och ekologisk hållbarhet. Trygga och levande stadsmiljöer uppstår inte av sig själva – det kräver långsiktiga investeringar i bostäder, kollektivtrafik, grönområden och offentliga mötesplatser. Också detta måste återspeglas i den nya strategin.

Klimatperspektivet saknas nästan helt i den nya strategin. Det illustreras med all önskvärd tydlighet redan i rubriken. Regeringen har tagit bort det tidigare tillägget ”politik för en hållbar stadsutveckling”. Tidigare fanns det tydliga mål om fossilfria transporter, mer kollektivtrafik och grönare städer. Nu förändras detta av regeringen som väljer att i stor utsträckning fokusera på bilen, medan satsningar på kollektivtrafik och cykelvägar tonas ned. Det ter sig som en rejäl tillbakagång och bör korrigeras i den nya strategin.

Det här duger inte. En tidigare ambitiös strategi föreslås ersättas med något som är mycket sämre för Sverige. En ny strategi som inte bara innebär att utvecklingen slår halt, utan i vissa stycken till och med leder till att vi backar in i framtiden.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med en ny strategi som i likhet med strategin i skrivelse 2017/18:230 har ett tydligt klimatperspektiv. Därmed anser vi att civilutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3342 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 3.

2. Ny strategi för levande och trygga städer (C)

Stina Larsson (C) anför:

Regeringen har i sin nya strategi tagit upp trygghet i högre utsträckning än vad som var fallet i den tidigare strategin. Det är positivt och logiskt givet att

trygghetsfrågorna kommit att aktualiseras alltmer. Däremot kan vi konstatera att regeringen valt att kraftigt sänka ambitionerna på klimatområdet. Mot bakgrund av allvaret i klimatfrågan är detta olyckligt.

Det är viktigt att strategin tar upp bl.a. klimatanpassning. Flera av Sveriges städer riskerar att på olika sätt drabbas hårt av tilltagande klimatförändringar. Viktiga delar i ett sådant arbete är en säker tillgång till dricksvatten, risker för stigande vattendrag och översvämningar, stranderosion och sjukdomar bland gamla och svaga i städerna under riktigt varma somrar. Sammanfattningsvis är dessa frågor angelägna ur ett samhällsplaneringsperspektiv.

Det finns en rad frågor som måste lyftas fram mycket tydligare i strategin, bl.a. livsmedelsförsörjningen, där städerna sannolikt kan utformas för att i högre utsträckning bidra till att i vissa avseenden öka Sveriges försörjningsförmåga. Kopplat till detta är också avfallshanteringen av betydelse. Ordet cirkulär dyker upp ett par gånger i strategin, men också i dessa delar är regeringen påfallande återhållsam med att peka ut en tydlig riktning.

Regeringen bör mot denna bakgrund skyndsamt återkomma till riksdagen med en uppdaterad strategi som bättre belyser de aspekter som tas upp i denna reservation, i synnerhet när det gäller klimatfrågorna. Därmed anser jag att civilutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3347 av Alireza Akhondi m.fl. (C) i de delar som berör miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde.

3. Ny strategi för levande och trygga städer (MP)

Rebecka Le Moine (MP) anför:

Naturmark och andra gröna ytor i stadsmiljön är viktiga förutsättningar för ekosystemtjänster, dvs. de tjänster från naturens ekosystem som bidrar till människors välbefinnande. Grönytor har en reglerande inverkan på temperaturen, vinden, luftkvaliteten och luftfuktigheten och dämpar därför också effekterna av klimatförändringarna i städer. Grönytor ökar även den biologiska mångfalden, dämpar buller och kan bidra till rening av dagvatten. Fler träd och gröna väggar i en stad bidrar, förutom till upptag och rening av vatten, till ökad syresättning och renare luft i staden. Gröna tak tar hand om regnvatten men ger också gynnsamma förutsättningar för fler arter, som humlor, bin och fjärilar. Stadsgrönskans bidrag till mänskligt välbefinnande ska tas till vara i fysisk planering och i förvaltning av natur för att möjliggöra en hållbar stadsutveckling.

Förordningen om restaurering av natur¹ är beslutad på EU-nivå och innebär att det inte ska ske någon nettoförlust av urbana grönområden i förhållande till landets totala yta samt att trädäckningen i stadsområden ska bibehållas. För växande städer som har stor bostadsbrist och behov av byggbar mark innebär det att stadsplaneringen kommer att behöva rikta in sig i allt högre grad på

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869.

redan exploaterade ytor, som att främja omvandling av exempelvis kontorslokaler och bostadsfastigheter, och på nationell nivå behöver förutsättningarna för nyttjande av det befintliga bostadsbeståndet förbättras.

För att säkra en långsiktig livsmedelsförsörjning i Sverige måste åkermark skyddas när städerna växer. På samma sätt måste städerna planeras så att hav, sjöar och vattendrag inte påverkas negativt när städerna växer. Ett långsiktigt hållbart jordbruk och ett långsiktigt hållbart fiske är nödvändigt för städernas livsmedelsförsörjning.

Klimatets förändringar till följd av klimatpåverkande utsläpp är ett faktum. Sverige står generellt inför ett varmare och blötare klimat. Extrema väderhändelser som skyfall och värmeböljor blir vanligare. För städerna innebär det stora förändringar i planeringen. Stora hårdgjorda ytor kan inte ta hand om vatten från skyfall, utan riskerar att leda vatten in i byggnader eller underminera infrastruktur, med stora skador som följd. Under en värmebölja fungerar de hårda ytorna i stället som stora värmeöar som lagrar och sprider värme, med ökade temperaturer i staden som följd. Mjuka ytor och träd har i stället motsatt effekt. När marken kan ta emot vatten fördröjs skyfallen och skadorna på den byggda miljön minskar. En hög krontäckningsgrad sänker temperaturen med flera grader vid en värmebölja och kan därmed rädda liv.

Strandnära byggnader är extra utsatta när stormar trycker in havsvatten mot städerna, när vattendrag svämmar över till följd av skyfall eller smältvatten uppströms och när havsnivån höjs. Stranderosion är ett växande problem i delar av landet, medan älvar och åar allt oftare svämmar över. Med detta följer också en risk för skred och ras. Det är effekter av klimatförändringarna som städerna måste ta höjd för, för att undvika stora kostnader för såväl samhället som enskilda.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med en ny strategi för städer som innehåller mer omfattande åtgärder för klimatanpassning och ökad biologisk mångfald. Därmed anser jag att civilutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3346 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 6 och 7.